

Östen Nilsson- EN SENSIVT TRUMFKUR FÖR NORGE

På dagarna banktjänsteman i Arvika. På nätterna kurir och chaufför för vapentransporter i normännens kamp mot nazisterna.

Av JÖRGEN EINESTAD Foto: PER ANGRE

●●● Vid 18-tiden en söndag i april 1940 ringde telefonen hemma hos den då 32-årige banktjänstemannen Östen Nilsson i Arvika. Denne befann sig inte hemma utan på en fältskjutning. Östens hustru Karin svarade på telefonen.

Det var ett militärt samtal från Oslo och som kopplades över Karlstad. Man ville omedelbart ha kontakt med hennes make.

När denne fått bud om telefonsamtalet, fick han ett uppdrag av normannen i andra änden av linjen.

Vill du hjälpa oss med ammunition? Försök få tag i en bil och åk till Norma projektilfabrik och lasta bilen.

Östen gjorde sig snabbt redo för sitt uppdrag. Han kontaktrade två goda, pålitliga vänner och körde mot ammunitionfabriken.

Bilen körde in på fabriksområdet och Östen Nilsson begav sig omedelbart in till chefskontoret. Fabrikschefen var normann och sedan gammalt bekant med den värmländske banktjänstemannen.

Jag vill ha ett samtal mellan fyra ögon med dig, förklarade Östen inför fabrikschefen. Chefsingenjören fanns nämligen också i rummet.

Bjarne Holth-Larsen blev inläst en hel dag för att undgå upptäckt...

— Det är bara fyra ögon i rummet, genmålde den norske vännen, och förklarade därmed att chefsingenjören var en pålitlig vän.

— De norska styrkorna behöver ammunition och jag har fått uppdrag att hämta härifrån, berättade Östen och det dröjde inte många minuter förrän den vändande bilen var fullastad med ammunition till kulsprutepistoler.

Under lästningen av ammunitionen hade svensk militär hunnit fram till fabriksanläggningen. Vakter hade ställts ut kring området och då Östen Nilsson skulle ut från fabriken hejades bilen av en svensk militär.

Men det var en bekant till Nilsson och bilen fick fortsätta ut genom gridarna utan att genomskas.

— Jag har bara hälsat på fabrikschefen, led Östens förklaring till vaktposten.

Vakten lät nöja sig med detta. Fullastad med skarp ammunition fortsatte nu bilen upp mot norska gränsen, där norska motståndsmän mötte på avtalad plats och lossade den för dem symmetriska lasten. Ammunition som betydde fortsatt kamp mot de tyska styrkorna.

På detta dramatiska sätt kom Östen Nilsson som en av de första svenskarna att kämpa på de fria norska styrkornas sida i kampen mot den färdhålliga tyska ockupationsmakten.

Idag är Östen Nilsson och hans maka Karin bosatta i Tranas där värmlänningen är direktör för Kreditbanken.

Vi sitter och samtalat i trädgården till villan nedanför vilken den idylliska ån rinner ut i Sommen.

— Givetvis var jag rädd många gånger, säger Östen. Jag hade valt sida när de flesta kanske inte visste vad som höll på att hända. Men jag hade så många vänner på mina stads gräns. Kamrater som jag idrottar tillsammans med, och som jag visste nu behövde den hjälp och det stöd de kunde få. Jag kunde liksom inte svika,

även om det var förenat med risker att "ställa upp".

Efter detta sitt första uppdrag för de norska hemmastyrkorna, fortsatte Östen sitt illegala arbete. Om dagarna var han den korrekta banktjänstemannen som oklanderligt skötte sin tjänst på dåvarande Jordbrukarbanken.

Under kvällar, fördagar och söndagar arbetade han för den norska motståndsrörelsen.

Han drog upp skisser för de vägar kustrerna skulle utnyttja för att oesoda för svensk och tysk gränsvakning kunna ta sig mellan Norge och Sverige. Och han sonderade försiktigt atmosfären i Arvika och angränsande orter för att söka bygga upp sin organisation.

— Vi fick gå mycket försiktigt fram. Det fanns personer i Värmland som var kända för sina nazistiska sympatier. Men vi visste ungefär var vi hade våra fiender. Det var hela tiden ett multivadsarbete. Vi tordes inte ta några som helst risker att bli föräddade.

Man hade flera kurirleder mellan Norge och Sverige. En viktig "väg" som höll kriget ut gick genom den så kallade Kyrkskogen, andra via Skillingmark, Eda, Lersjön och Helebedda.

En allt mer omfattande kontakt knöts med den norska motståndsrörelsen och Östen Nilsson fick en rad svåra uppdrag.

— Det var kanske tre, eller fyra personer i Arvika som visste vad jag höll på med, berättar han. Min hustru Karin var hela tiden på det klara med det illegala. Hon var ett gott stöd under den tid då jag och mina kamrater utsattes för både psykisk och fysisk press.

— Men vi hade lovat hjälpa våra vänner och löften är till för att hållas.

Östen och Karin gjorde sig skyldiga till klara lagbrott under denna tid. Inga utlänningar fick vistas i gränstrakterna utan särskilda tillstånd. De svenska medborgarna hade plikt att anmäla var och en utlänning till polisen. Trots detta hyste paret Nilsson

(Forts. på sid. 36)

Karin och Östen Nilsson med den pokal han fick som tack av normmännen efter slutad kamp.

ETT SVENSKT...

(Forts. från sid. 20)

norska kurirer och motståndsmän under sitt tak dessa första ofredsfär.

Kontakten med de norska motståndsmännen hölls genom annonsering i vissa norska dagstidningar — så länge dessa kunde utgivas fritt från tysk insyn och censur.

En höstdag 1940 kommer ett kodmeddelande genom **Aftenposten**. För att hålla samband annonserade den norska motståndsrörelsen under rubriken "Personligt". Denna speciella dag innehöll nyheten ett meddelande till Östen Nilsson.

I radannonsern stod en dag och ett klockslag angivna. Östen visste då att han skulle vänta två dagar för att då, tre timmar senare än angivet klockslag möta upp vid en viss gränspassage längs en "kurirväg".

Det blev cykel 6 mil fram och 6 mil tillbaka, kommenterar direktör Nilsson.

Under kontakten med den norske motståndsmannen överlämnade denne ett kuvert till Östen.

Kuvertet innehöll detaljerade ritningar över tyska värn- och luftfartilleriställningar i Trondheim hamn!

— Dessa ritningar måste ovillkorligen fram till Stockholm så snabbt som möjligt, förklarade den norske agenten för Östen Nilsson.

— Jag ska göra mitt bästa, svarade denne.

Därefter skildes de bägge männen.

Med det viktiga kuvertet instoppat innanför skjortan cyklade Östen Nilsson i nattmörkret tillbaka till sitt hem i Arvika.

— Jag var rädd, mycket rädd, säger han idag. Det var ju synnerligen viktiga handlingar jag hade på mig och hade jag gripits av polisen skulle väl en hel del ha förändrats.

Östen återkom till Arvika. Nästföljande morgon löste han biljetten till Stockholm och lät folk förstå att han måste resa till huvudstaden för bankens räkning.

Vid ankomsten till Stockholm fick han kontakt med en representant för norska legationen och en företrädare för S.O.E.-organisationen. Kuvertet med ritningarna överlämnades och dessa var påförljunga på väg till London. Detta skedde således under några höstdagar 1940.

Östen Nilsson företag ytterligare några resor till Stockholm där han kontaktade sina vänner på skilda adresser, bland annat Tors-tenngatan, Nybrogatan och Skeppargatan.

Men sedan några Arvika-kurirer upptäckte att Östen Nilsson då och då befann sig i huvudstaden och de talade om detta för andra personer föredrog man att installera hans resor. Riskerna var för stora.

I stället blev makarna Nilssons och ytterligare ett Arvika-kurirer bostäder "kurircentraler" för den norska motståndsrörelsen.

— Vi hade nästan alltid folk i huset, berättar fru Karin Nilsson. Minn uppgift bestod i att hålla ryggsäckarna i skick. Det skulle mat och kläder i ryggsäckarna, pojkarna behövde det för sina turer genom skogarna. Smörgåsar, en fläskskiva och lite kaffe. Klädombuterna och sådant.

Kurirerna kom tidigt på morgnarna och försvann på kvällarna. På dagarna sov de ut. Kom de från Norge bytte de från skogs-uggardkläder till stadens kostym. Skulle de in bakom linjerna igen lade man de finkostymerna och drog på sig de slitna arbetskläderna, stoppade vxan i ryggsäcken och drog vägen.

Jag minns en gång, säger Karin Nilsson, när Bjarne Holth-Larsen (se föregående nummer av Lektyr) var hemma hos oss. Vi fick helt oväntat besök och vi tvingades låsa in Bjarne på ett rum under en hel dag för att våra gäster inte skulle upptäcka att vi hade illegalt besök. En norsk vännerna, kommenterar Östen Nilsson.

Därefter slog det om!

Fram till 1943 var riskerna stora för de svenskar som ville hjälpa sina norska vänner. Men tyvärr fanns det även före denna historiska vändning några som svek.

Till exempel den man som för egen vinning slat pengar som kurirerades skulle över till Norge.

Han hade fått förtroendet att ingå i den svenska illegala gruppen. Men han såg en chans att förtjäna pengar och gick iväg till Årendalen!

Östen Nilsson intog en klar ställning på ett tidigt skede.

Varför?

— Jag ville hjälpa mina norska vänner och jag ville också på ett tidigt stadium vara med om att bekämpa tyskarna om dessa skulle ockupera Sverige.

Den 7 maj 1945 fick Östen Nilsson det norska Frihetskorset. Och en silverpokal med inskriften:

Östen Nilsson
fra
Kgl. Norsk Legasjon.
"Takk for god hjelp i den tid det gjaldt mest."

Det fanns kurirer som ständigt återkom till paret Nilssons bostad. Det var till exempel den gamle skidmaskinisten Einar Judén som gick kurir mellan Sverige och Norge.

Einar Judén var den man som vid några tillfällen smugglade över nästan 1 miljon norska kronor till den norska motståndsrörelsen som var i ständigt behov av pengar för att bedriva kampen mot tyskarna.

Där fanns Sverre Helder, Arne Mattiesen, Rasmus Tvinnerheim.

— Rasmus Tvinnerheim greps förresten av den svenska säkerhetspolisen här i Arvika.

— Han skulle på en resa till Norge men begick oförsiktigheten att stanna vid en kiosk för att köpa en chokladkaka. Kioskbiträdet hakade upp sig på Rasmus svensk-norska och polisen grep Rasmus. Det blev långa förhör och häktning innan Rasmus efter några månader släpptes. Han försvann därefter till England och ingick sedan i kompani Linje.

— Fram till Stalingrad och general Paulus' kapitulering inför de sovjetiska styrkorna var det svårt att arbeta illegalt för de

BLOD, SVETT...

(Forts. från sid. 11)

som faktiskt regelbundet i Spanien och mellan 50 och 60 "riktiga" matadorer. Men branschen är stor och återväxten säkrad genom uppskattningsvis 5 000 matellias, d.v.s. unga män som aspirerar på att bli riktiga tjurfäktare. *Matellias* kallas förresten också för *toreros de salon*. Allt som allt dödas omkring 5 000 tjurar i Spanien om året i 350 bullringar.

Efter vistelsen i Huelva började Higgins med s.k. *Tientas* över hela Spanien. *Tientas* är lekfulla tillställningar där man använder tjurfalkar. Higgins levde nästan på svältgränsen. Han körde mellan plattformerna på en gammal Vespa, ofta långa sträckor på upp till 30 mil. Han bodde billigt, åt billigt. Han ville inte ta emot pengar så sina förtjänster.

Och det var dyrbart att ägna sig åt tjurfäkting. För att få licens som *soñillero* måste man betala 150 kronor. Men det är utrustningen som är dyrast. Några *traje deluces*, hattar och andra tillbehör, *capas*, *muletas*, svärd etc. går

gladeligen löst på 10 000 kronor. Enbart en vackert *traje de luces*, vackert broderat med guld- och silvertråd, kostar över 7 000 kronor.

Ännu har Higgins inte förtjänat en peseta på sina framträdanden och det kommer att dröja minst ett år innan han gör det. Han har fått finansieellt understöd av Beatles-manageren Brian Epstein, som han på ett tidigt stadium träffade i Sevilla. Vidare har han familjen i Sevilla bakom ryggen samt en bror och dennes vänner. Han har let sig ovan ytan. Men mer är det inte.

När jag träffade honom skulle han göra sin tionde *corrida* utan *picador* under sitt antagna namn som de flesta impressionärer envisades med att stava *fel*. *Tidigare* hade han varit i Spanien upp till 5 000 pesetas för att överhuvudtaget få fäkta. Det förekommer mycket skumt inom tjurfäktningsbranschen. En av Higgins vänner — en australiensare — blev erbjuden en impressionär att få fäkta om han "donerade" honom en flicka. Vidare förekommer mycket homosexualitet bakom kulisserna.

Higgins planerar att göra sin *alternativa* och bli fullvärdig matador inom två år. Han "sknydar långsamt" om året. Han har förstås läst alla de vanliga böckerna om tjurfäkting — de av Aruzza, Hemingway, Tynan och Barnaby Conrad. Han talar spanska med andalusisk accent. Man skulle aldrig kunna ta honom för engelsman om man inte visste spaning.

Åskådarna här i den lilla kuststaden hade tydligen ingen aning om hans nationalitet. Higgins hade omsorgsfullt bevarat sin hemlighet. Två år tidigare uppträdde en engelsman här i Camaguey och den franska publiken hade gjort ett spektakel av honom. Engelsmännen hade blivit sårade och publiken hade förtvånat att häna honom när han bars av banan.

Higgins stod nu och betraktade publiken. Han tyckte inte om vad han såg. Oväsendet var örnbekövande. Man började stampa, otålig att skådespelet inte började.

Så fick Higgins signal att det hela skulle börja och han gick och ställde upp sig för *paséon* — intaget på arenan. Kloeken var något över fyra när trumpetens ljud och öppningsceremonierna kunde börja. I spetsen red en liten flicka, dotter till impressionären, och efteråt följde tjurfäktingarna. *Soneros* assistenter och spannmulor som skulle dra de döda tjurarna bort från ringen. Tjurfäktarna lyfte sina hattar till hälsning, hopen vrålade av upphetsning. *Corrida* kunde börja.

Henry Higgins hade den näst sista tjuren och han hade god tid att studera sina kolleger och deras tjurar. Djuren var mycket vilade och odisciplinerade, det blåste hårt och tjurfäktarna var antingen för gamla eller för unga för att vara riktigt bra. Higgins var oerodt men visade ingenting. Den första tjuren som hade god tid var en f.d. *brodillero* som var aldeles för tung och klumpig. Han blev nästan genast omkullstängad av tjuren till publikens omåttliga glädje. De fyra tjurfäktare som uppträdde följde Higgins lyckades mycket dåligt med *capas* och än-